

Published to Oxford Scholarship Online: November 2021. DOI: 10.1093/oso/9780198866589.001.0001

4. Hartenstein O. ECJ Rules on Res Judicata of Judgments Declining Jurisdiction. November 23, 2012. URL: <https://conflictoflaws.net/2012/ecj-rules-on-res-judicata-of-judgments-declining-jurisdiction/> (дата звернення: 04.06.2022).
5. Koops T. Res judicata under the Brussels I Recast – Can the ruling in Gothaer Allgemeine Versicherung ./. Samskip GmbH be reconciled with the Brussels I Recast Regulation? *IPRax*. 2018. Issue 1. Pp. 11–21.
6. Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. OJ L 351, 20.12.2012, p. 1–32. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2012/1215/oj> (дата звернення: 04.06.2022).
7. Voulgarakis K. D. Reflections on the scope of «EU res judicata» in the context of Regulation 1215/2012. *Journal of Private International Law*. 2020. Volume 16, Issue 3. Pp. 451–464. DOI: 10.1080/17441048.2020.1809768.

Ключові слова: остаточність судового рішення, право ЄС, європейська інтеграція України, правова визначеність, стабільність судового рішення, res judicata.

Key words: finality of the judgment, EU law, EU-Ukraine integration, legal certainty, stability of the court decision, res judicata.

КРАВЦОВА МАРГАРИТА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Донецький державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін
факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту,
кандидат юридичних наук*

КРАВЦОВ ОЛЕКСАНДР ГЕННАДІЙОВИЧ

*Донецький державний університет внутрішніх справ,
старший інспектор факультету № 1
Криворізького навчально-наукового інституту*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ДІЇ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Проблема захисту прав людини, висока ціннісне місце у свідомості світової громадськості, як ніколи раніше є пріоритетною темою глобального порядку денного. В умовах повноцінності та складного характеру сучасного міжнародно-політичного ландшафту відстежується тенденція розширення та інтернаціоналізації концепції прав людини, яка розглядається багатьма як новий базис для зміни міжнародно-політичної системи. Права людини є потужним засобом внутрішньої та зовнішньої політики держав, досить сильною мобілізуючою парадигмою, спрямованою на боротьбу проти авторитарної влади та вагомим

аргументом на користь правомірності втручання. Йдеться про ідею універсальності концепції правам людини, захист і заохочення яких стає спільним інтересом міжнародної спільноти. Їхнє ігнорування прирівнюється до несприйняття демократичних свобод і цінностей.

У міжнародній практиці за останні два десятиліття широкого поширення набула концепція безпеки особистості (human security), інтерес до якої, безсумнівно, зріс в умовах виникнення нового покоління конфліктів та загроз. Сьогодні проблематика безпеки особистості займає одне з центральних місць у міжнародному політичному дискурсі багатьох країн та організацій. Концепцію у тому чи іншому вигляді прийняли багато держав та міжнародних організацій (ООН та деякі регіональні організації) [10]. Вона отримала широку підтримку з боку неурядових організацій. Очевидно, що, будучи оптимальним майданчиком для координації зусиль урядів щодо вирішення складних та багатопланих завдань захисту людей, дана концепція викликає і деякі побоювання, суть яких зводиться до можливості виникнення нових приводів для невинуватених втручань та наростання міжнародної напруженості на тлі тривожної динаміки. Правозахисний рух ніколи не погоджувався з традиційним уявленням про те, що проблема прав людини є внутрішньою справою держави, ізольованою від дії норм міжнародного права, а держави можуть безперешкодно порушувати права людини, відгородившись внутрішньою юрисдикцією як захисним бар'єром [10].

Сучасна міжнародна правозахисна система включає цілу низку угод, що закріплюють обов'язковий перелік основних прав і свобод людини, що підлягають загальному дотриманню, і є досить розвинутою універсальною системою захисту прав людини.

Однак військові проблеми міжнародного права залишаються елементом системи міжнародного права та не входять до предмету військового права України. Це означає лише те, що особливої значущості набувають питання імплементації норм міжнародного права в українській правовій системі, результатом якої має стати «переадресація» зобов'язань держави фізичним та юридичним особам, які діють у рамках національної юрисдикції. А це, у свою чергу, означає, що потрібно робити зусилля щодо розвитку правотворчості в рамках військового законодавства, прийняття норм, частково «дублюючих» норми міжнародного права, але спрямованих на його здійснення.

Відзначимо також, що, розглядаючи особливості системи військового законодавства, дослідники помилково вважають, що військове законодавство включає міжнародні договори. Це не так. Міжнародні договори є частиною української правової системи, але не входять до її структурних елементів (галузі).

Не зважаючи на те, що через війну в Україні існує потреба в оперативній організації масштабних досліджень комплексу питань, пов'язаних з національним правом збройних конфліктів поспішати з цим дослідженням не варто, оскільки не має бути помилок та неточностей у проведенні досліджень.

Розглядаючи дію норм військового законодавства у часі, можна виділити «право мирного часу» та «право військового стану», проводячи чітку диференціацію між мирним та воєнним станом. Теоретичні конструкції, пов'язані з особливостями набуття чинності нормативних правових актів і припиненням їх дії, мають підлеглие значення. Основна посилка пов'язана з тим, що норми військового законодавства можуть прийматися у мирний час, але починають реалізовуватись з фактичним початком військових дій, тобто ключовим фактором є настання специфічних умов військового стану. Зазначена умовність диференціації пов'язана з наявністю широкого спектра кризових ситуацій, у яких може правомірно застосовуватися збройне насильство. У свою чергу, відокремлення «право кризових ситуацій» ґрунтується на спеціальних адміністративно-правових режимах, встановлених українським законодавством. Разом з тим така диференціація можлива і необхідна щодо відмінності застосовних норм у специфічних умовах.

Найважливішою складовою системи військового права та його підгалузю має стати «право воєнного стану» як сукупність правових норм та інститутів, що регулюють відносини, пов'язані з правомірним застосуванням державою збройного насильства, а також захисту жертв (громадянського населення, поранених, хворих, військовополонених) під час міжнародних збройних конфліктів. Їхня дія має суворо встановлені часові інтервали (початок і закінчення). Специфіка зазначеної підгалузі у тому, що його норми, безумовно, мають ґрунтуватися на нормах міжнародного гуманітарного права, тобто, міжнародно-правових зобов'язаннях України, що обмежують застосування збройного насильства, і не можуть суперечити їм. Однак зміст та сутність таких норм українського військового законодавства буде іншою, ніж міжнародних норм, а адресатами будуть фізичні та юридичні особи. Початок застосування таких норм має відповідати фактичному початку воєнних дій (тобто моменту виникнення права на індивідуальну чи колективну самооборону відповідно до ст. 51 Статуту ООН), а закінчення – припиненню активних воєнних дій (наприклад, у формі місцевого загального перемир'я, капітуляції) або припинення стану війни (наприклад, у формі односторонньої декларації, угоди/спільної декларації про припинення військових дій, мирного договору). Тобто дія норм «права військового стану» у часі дуже специфічна та зумовлена обставинами міжнародних збройних конфліктів. Саме в таких умовах ЗСУ, інші війська, військові формування та органи, що виконують завдання в галузі оборони, будуть застосовуватись за їх призначенням.

Отже, можемо зробити висновки, що найважливішим елементом функціонування механізму захисту права і свободи людини у період збройних конфліктів межі XX–XXI ст. є не так фактор міжнародного кримінального суду для переслідування злочинів проти прав та інтересів особи або контролю імплементації договірних та звичайних норм міжнародного гуманітарного права на національному рівні, скільки створення юридичного механізму попередження збройних конфліктів на ранній стадії. В Україні проводиться чимала робота щодо

імплементатії у національне законодавство міжнародних норм щодо захисту прав людини в період збройних конфліктів. Однак у цій роботі є деякі похибки, пов'язані з повноваженнями органів держави, посадових осіб у справі забезпечення повного відображення у внутрішньодержавних нормативних актах прийнятих країною він міжнародних зобов'язань. Ці можливості не вичерпані та вимагають подальшої реалізації.

Список використаних джерел:

1. Африканська хартія прав людини і народів.–URL: <https://wikivisually.com/lang-uk/wiki> (дата звернення: 30.05.2022).
2. Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 30.05.2022).
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII від 12.05.2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 02.06.2022).
4. Європейська соціальна хартія. Збірка договорів Ради Європи. К. : Парламент. вид-во, 2000. С. 65–86.
5. Конвенція про попередження геноциду та покарання за нього. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text (дата звернення 02.06.2022).
6. Конвенція проти катувань та інших жорстких, нелюдських або тих, що принижують гідність видів поводження та покарання. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text (дата звернення 02.06.2022).
7. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text (дата звернення 02.06.2022).
8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні звичаї. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення 02.06.2022).
9. Міжнародна конвенція про захист прав дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення 02.06.2022).
10. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини :навч.-метод. посібник / за ред. Завідувача кафедри міжнародного та європейського права О. В. Бігняка. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 168 с.
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 08 липня 2020 року № 573 «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#top> (дата звернення: 30.05.2022).

Ключові слова: права людини, воєнний стан, війна, порушення прав людини, військове законодавство.

Key words: human rights, martial law, war, human rights violations, military legislation.